

Teema: Soorollid ja stereotüübid ühiskonnas

Märksõnad: soorollid, sooline stereotüüp, stereotüüpsed soorollid, soorollide muutumine

Õpitulemused: Õpilased oskavad arutleda selle üle, millised on traditsioonilised soorollid ja kuidas need võivad mõjutada inimeste arusaamu ja suhtumisi

Sissejuhatav tutvustus ja arutelud.

Eestis on laialdaselt levinud traditsioonilised soorollide stereotüübid, mis väljenduvad elukutse valikul - jaotades ametid naiste ja meeste aladeks tööturul, aga ka koduses majapidamises, kus töid nimetatakse sageli erinevateks - meeste ja naiste töödeks. Traditsioonilised rolliootused eeldavad, et mees seab esikohale töö ja naise roll seostub koduga.

Aruteluküsimused:

Miks kodus tehtavat tööd ei nimetata tihti „päris“ tööks ega peeta kodust väljaspool tehtava palgatööga võrreldavaks?

Nt. toiduvalmistamine kodus ja kohvikus, sööklas, restoranis, kodu koristamine ja puhastusteenused, lapsehooldamine kodus ja lasteaiateenus on erinevalt tasustatud.

Tegemist on eelnenud sajandite ühiskonnast pärit jäänukiga, millel oli oma ajas ja kohas vajalik funktsioon, kuid praeguseks on pigem takistuseks eneserealiseerimisel.

Tuua näiteid, kuidas erinev keskkond nõuab erinevaid rollisooritusi:

Soonormid, mis sobisid Eesti 18. sajandisse ja olid seotud agraarühiskonna elukorraldusega, ei sobinud enam 20. sajandi tööstusühiskonda ja need omakorda ei sobi meie nüüdisaegsesse globaliseerunud maailma.

Tegevus tunnis: mõista, kuidas soorollid muutuvad ajaloos.

Õpilastele antakse lugeda tekstid naise rolli kohta erinevatel ajalooajalooperioodidel. Sellele järgneb arutelu, kas ja kuidas on muutunud olukord nende peredes, millistena õpilased endi elu ette kujutavad jne.

**Näiteid muutuvatest soosuhetest 16. sajandist, 20. sajandi 60-test ja lähiajast
16. sajandi „Domostroi“ (majakord Venemaal)**

Naine küsigu oma mehe käest järele, kuidas ta Jumala ja tema (so mehe) meele pärast võiks olla... Naine heitku igas asjas oma mehele alla... Ta pangu hirmuga mehe sõnu tähele... Tulgu mees või harilik külaline, naine istugu alati näputöö juures: sellest saab temale au ja kuulsus ning mehele kiitus osaks... Naine käigu ainult nende juures võõraks ja kutsugu ainult neid omale külaliseks, keda mees käsib... Külalisega rääkigu ta näputööst ja majatoimetustest... Kui naine mehe juhatust aga tähele ei pane, siis peksku mees teda piitsaga, mitte aga teiste ees, vaid nelja silma all, misjuures naine oma mehe peale mitte vihaseks ei tohi saada... Ühegi süü eest ei pea mees naist aga mööda kõrvu ja nägu, rusikaga südame kohta, puu- ega raudkepiga peksma, sest sellest tuleb pimedaks- ja kurdiks jäämine, käe, jala ja sõrmede äranikastamine, pea- ja hambavalu. Mees võtku naisel kätest kinni ja peksku teda piitsaga mööda selga – mõistlikult, valusalt ja tubliste...“ Küsimused:

Milline oli naise roll viis sajandit tagasi?

Ameerika kodumajandusõpik (1960.-d):

Valmistage end mehe kojusaabumiseks ette. Varuge 15 minutit puhkamiseks, et oleksite värsked, kui ta saabub. Viimistlege jume, siduge pael juustesse ja nähke värsked välja. Ta on olnud päev otsa koos väsinud inimestega. Olge natuke rõõmsam ja huvitavam. Pärast igavat päeva võib ta vajada veidi turgutamist ning teie ülesanne on talle seda pakkuda. Pealegi pakub tema vajaduste rahuldamine teile suurt isiklikku naudingut. Minimiseerige müra. Lülitage tema saabumise ajaks välja pesumasin, foon ja tolmuimeja. Katsuge vaigistada lapsi. Olge teda nähes rõõmus.

Milline peaks olema korralik naine? 18.02.2006, Arter Küsimus:

Kas kirjeldatud naine käis tööl?

Annuk, T. (1999). Perekonnaõpetus: 11. klassi õpik. Tallinn: Koolibri :

“Läbi aegade on kodusoojuse kandjaks olnud ikka naine. Loodus on naisele andnud võime muuta nelja seinaga ruum õdusaks koduks. Naisel lasub ka ürgne kodust saatja, ootaja ning vastuvõtja roll (“mehe kodu on maailm, naise maailm on kodu”). Samuti oskab naine

maandada pingeid ja jõuab kõike. Ravib haigeid ning märkab muresid. Võib öelda, et naine loob selle nähtamatu, mis teeb kodust kodu."

"Laste kasvatamine on naisele eneseteostus, naisel on mehe ees teatud eelis: naine võib end alati teostada ka perekonnas, luues kauni ja turvalise kodu, kasvatades lastest elujõulised ning isikupärased inimesed, toetades meest tema tegevuses; mees seevastu vajab eneseteostusvõimalusi kodust väljaspool (lk. 119)."

Kas rolliootuste kirjeldus vastab nüüdisaja olukorrale, õpilaste endi ettekujutusele oma elukorraldusest? Õpilased võivad arutleda selle üle, milliseid rolle nad tulevikus soovivad täita.

Slaidide esitamine vaheldumisi aruteluga, teades, et

- soolised stereotüübid kehtivad näiteks mehelikkuse ja naiselikkuse kohta, meestele ja naistele sobivate pere- ja ametirollide kohta, naistele ja meestele sobivate tööde sisu kohta jne.
- see, mida peetakse omaseks poistele, mida tüdrukutele:
  - on sotsiaalselt konstrueeritud
  - sõltub sotsiaalsetest ja kultuurilistest väärtustest
  - erineb ühiskonniti ja eri ajaloo- perioodidel
  - võib muuta hariduse, valitsuse, poliitika, meedia ja arvamussliidrite poolt
- stereotüübid on *kirjeldavat* laadi (omadused ja käitumised, mida teatud sotsiaalsesse gruppi kuulujatele *iseloomulikuks* peetakse) ja *normatiivsed*, hõlmates ettekirjutusi, mille kohaselt teatud sotsiaalsesse gruppi inimesed peavad käituma.

Tüüpiliselt naiselikud isiksuseomadused, pererollid ja reproduktiivne tegevus määravad naiste madalama sotsiaalse staatuse, väiksema prestiiži ja väiksemad ressursid ühiskonnasüsteemis.

„Tõelise mehe“ omadused, sh tööalane edukus, määravad meeste kõrgema sotsiaalse staatuse, prestiiži ja ühiskondliku tunnustuse.

Ekslikult ja stereotüüpselt arvatakse, et see on asjade „loomulik“ käik ja „vastastikune täiendamine“.

Stereotüübid naiselikkusest ja mehelikkusest on oma normatiivse iseloomu tõttu piiravad. Vastavalt sotsialiseerimisele ja ühiskonnapoolsetele ootustele arendavad mehed endas aktiivsust, ettevõtlikkust, karmust, võistluslikkust, vaoshoitust, naised aga passiivsust,

pehmust, tagasihoidlikkust, emotsionaalsust. Nüüdisaja maailmas on mõlemal soogrupil vaja toimetulekuks kõiki neid omadusi.

Kuna ühiskonnas on mehelikud väärtused olnud eelistatud, siis on meestele esitatavad nõuded tegelikult varjatud ootuseks ka naiste puhul. Seega „*mehed ei nuta*” ei ütle mitte ainult, et meestel ei kõlba nutta, vaid, et tegelikult pole nutt üldse kohane ja naistele on see lihtsalt nende nõrkuse tõttu rohkem lubatud.

Soostereotüübid **vastandavad** naisi ja mehi, enamasti väärtustavad mehi ja mehelikkusega seotut rohkem kui naisi ja naiselikkusega seotut e. alavääristavad naisi, kindlustavad meeste domineerivat positsiooni ja **määravad ära soorollid**. Diskrimineerivad stereotüüpe iseloomustab püsivus - neid ei kalduta kummutama ei loogiliste arutelude ega tõenditega ning sügav juurdumus - inimesed ei märka nende olemasolu ega seda, kuidas nad mõjutavad taju ja tegevusi.

Sooliste erinevuste märkamine on vajalik soostereotüüpide “nägemiseks” ja analüüsimiseks ja kahtluse alla seadmiseks, mitte tüdrukute ja poiste vastandamiseks.

See, mida endast mõtleme ja mida arvame teisi endast mõtlevat määrab meie soorituse ja edukuse.

Kui inimesed peavad hakkama saama nende kohta käiva negatiivse stereotüübiga, paneb see neile lisapinge, mille tagajärjeks ongi suurenenud ebakindlus

Stereotüübid ei võta arvesse inimeste isikuomadusi ning individuaalseid jooni

Stereotüübid võivad põhjustada diskrimineerimist, ebasoodsamat kohtlemist

Stereotüübid on määravaks soorollide puhul

Milliste rollidega on poisse ja tüdrukuid seostatud ... Analüüsi pilte ja kuvandeid meediast, kaubandusest

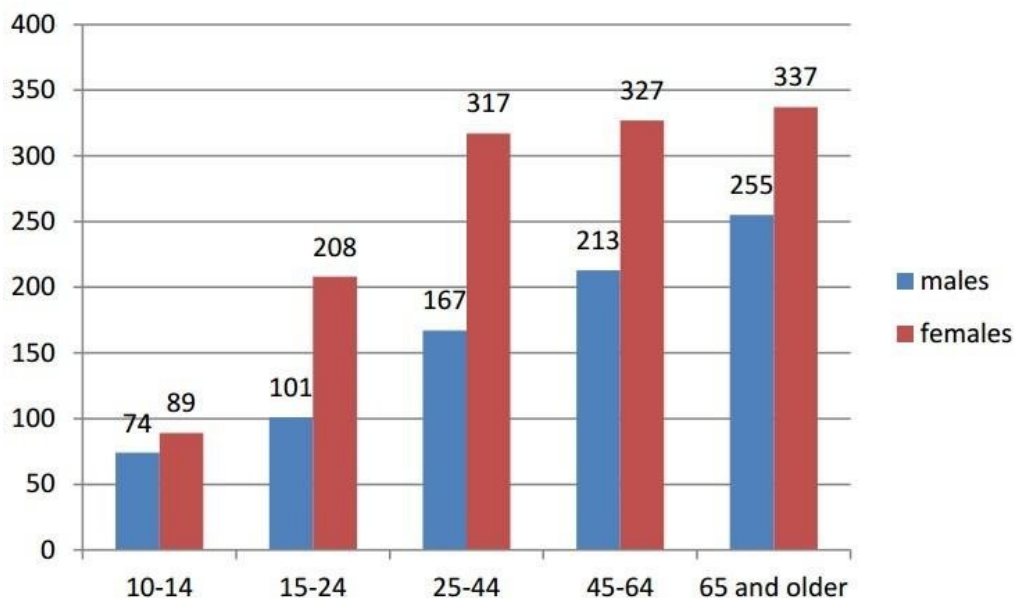

Soorollid muutuvad aeglasemalt kui tegelikkus
Arutage, milliseid stereotüüpe on kujutanud kunstnik õpikus. As tegelikus elus võivad rollid olla ka teistsugused?

Perekondlike ja majapidamiskohustustega tegelemine vanuse ja soo lõikes (minutid)

<http://www.praxis.ee/tood/meeste-roll-soolises-vordoiguslikkuses/>

Joonis 5. Tasulisele tööle ja õppimisele ning majapidamisele ja perekonnale kulutatud keskmine aeg päevas soo ja vanuserühma järgi, 2009–2010

Figure 5. Average time spent in a day on employment and study, and on household and family care by sex and age group, 2009–2010

Statistikaamet

Analüüsi, millist sõnumit kannab järgmine pilt:

Tunni elavdamiseks võib kasutada videoklippe veebist:

<http://www.stereotüüp.ee/videoklipid>

Nende kasutamisel tuleb lõpuks selgelt sõnastada, milles peitub stereotüüp, eelarvamus jms.

Õpilastel võib lasta lugeda mõnda blogi, kus arutletakse stereotüüpide üle, nt:

Lapsed, häid jõule! Ja õppige soorollid selgeks.

<http://murum2ngud.blogspot.com/2011/12/lapsed-haid-joule-ja-oppige-soorollid.html>

Väljend „nagu tüdruk“ on üheks stereotüüpiseerimise viisiks. Poiste suhtes on see enamasti solvav, aga vähendab ka tütarlaste enesekindlust.

Vaadake Youtube's sotsiaalset eksperimenti „Mida tähendab teha midagi „nagu tüdruk““ „What does it mean to do something „Like a Girl“.

<https://www.youtube.com/watch?v=XjJQBjWYDTs>

Arutlege õpilastega, miks oletused ja tegelikkus ei lange kokku, mis roll on stereotüüpsel mõtlemisel, hoiakutel jms.

Sama firma on teinud video, et teadvustada, kuidas stereotüübid võivad piirata tüdrukute eneseteadlikkust ja enesekindlust.

<http://always.com/en-us/about-us/our-epic-battle-like-a-girl>

Soostereotüüpe ja soorolle püütakse Põhjamaades kummutada, sest piiravad laste valikuid. Sellega on ühinenud ka kaubandusettevõtted.

Artikleid ja allikaid

sellest, kuidas stereotüüpe meie ühiskonnas tajutakse

Julia Polujanenkova: naised, kes ei allu, on ohuks ühiskondlikule korrale

Postimees. 18. märts 2016 19:47 <http://arvamus.postimees.ee/3624255/julia-polujanenkova-naised-kes-ei-allu-on-ohuksuhiskondlikule-korrale>

ja millised on perepoliitika ja soorollid erinevates riikides

Triin Lauri, Kaire Pöder .Töötavad emad ja kõrge sündimus – kas teineteist välistavad või täiendavad eesmärgid?

<http://www.vordoigusvolinik.ee/2015/06/tootavad-emad-ja-korge-sundimus-kas-teineteistvalistavad-voi-taiendavad-eesmargid/>

Sotsiaalministeeriumi tellimusel perioodiliselt läbiviidavad soolise võrdõiguslikkuse monitooringud peegeldavad 15–74aastaste eestimaalaste hoiakuid ja kogemusi seoses soolise võrdõiguslikkuse ja ebavõrdsusega.

Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2016

[https://www.sm.ee/sites/default/files/contenteditors/Ministeerium kontaktid/Uuringu ja analuusid/Sotsiaalvaldkond/soolise vordoiguslikkuse monitooringu raport 2016.pdf](https://www.sm.ee/sites/default/files/contenteditors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/soolise_vordoiguslikkuse_monitooringu_raport_2016.pdf)

Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2013 [http://www.sm.ee/sites/default/files/content-](http://www.sm.ee/sites/default/files/contenteditors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/sooline_vo_monitooring_2013_veeb.pdf)

[editors/Ministeerium kontaktid/Uuringu ja analuusid/Sotsiaalvaldkond/sooline vo monitooring 2013 veeb.pdf](http://www.sm.ee/sites/default/files/contenteditors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/sooline_vo_monitooring_2013_veeb.pdf)

Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2009

[http://www.sm.ee/sites/default/files/contenteditors/Ministeerium kontaktid/Uuringu ja analuusid/Sotsiaalvaldkond/toimetised 20101.pdf](http://www.sm.ee/sites/default/files/contenteditors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/toimetised_20101.pdf)